

*Róbert Gyuri*

**POJEM A PRÁVNA SUBJEKTIVITA CIRKVI  
A NÁBOŽENSKÝCH SPOLOČNOSTÍ  
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**

Uverejnené v: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví 2008, ÚVŠC, Bratislava 2009, s. 111

## Úvod

Právny poriadok Slovenskej republiky pri regulácii spoločenských vzťahov v oblasti viery a náboženstva používa na označenie subjektov, ktoré pôsobia v danej oblasti, dva pojmy: pojem „cirkev“ a pojem „náboženská spoločnosť“. Ich legálnu definíciu obsahuje zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov. Analýza týchto pojmov, ako aj skúmanie právnej subjektivity uvedených inštitúcií je nevyhnutné pre pochopenie fungovania týchto organizácií v spoločnosti a ich postavenia vo verejnoprávných a súkromnoprávných vzťahoch, kde vystupujú ako účastníci.

### 1. Etymologický a sociologický aspekt pojmu cirkev a náboženská spoločnosť

Slovo „cirkev“ (v ruštine „cerkov“, v nemčine „kirche“) pochádza z gréckeho slova „kyriake“ a znamená „prislúchajúci – patriaci Bohu, Pánovi“. Pánom sa tu rozumie Ježiš Kristus (Ježiš Nazaretský, žil v r.6 pred n. l. – 30/33 n. l.) Používa sa aj pojem „ecclesia“ (rovnako gréckeho pôvodu) s významom „zhromaždenie“ alebo „zhromaždená obec“. Doslova to znamená „zástup vyvolených“. Teda výraz cirkev z dôvodu uvedenej pojmovej väzby na Ježiša Krista, výlučne prislúcha kresťanskému náboženskému spoločenstvu.<sup>1</sup> Preto nekresťanské náboženské skupiny a spoločenstvá nemôžeme (resp. nie je vhodné a účelné) zaraďovať pod tento pojem. Tieto spoločenstvá poznajúc pôvod tohto označenia ho napokon sami odmietajú a používajú na svoje označenie pojem náboženská spoločnosť (nem. Religionsgesellschaft)<sup>2</sup>.

Zo sociologického hľadiska je cirkev alebo náboženská spoločnosť definovaná ako „väčšia komunita veriacich s výraznými prvkami (inštitúcia), ktorá je nositeľom a interpretom náboženských dogiem (práv, učenia), zaisťuje náboženské rituály, upravuje normy náboženského života a prevádza špeciálny typ sociálnej kontroly“.<sup>3</sup> Môžeme ju definovať ako náboženskú organizáciu združujúcu veriacich toho istého vierovyznania, následne kultu, riadená hierarchicky usporiadaným kňazským aparátom.<sup>4</sup> Pojem cirkev úzko súvisí aj s náboženstvom ako sociálnou inštitúciou, kedy môžeme o nej hovoriť ako o organizačnej jednotke umožňujúcej a interpretujúcej náboženské prejavy v inštitucionalizovanej podobe.<sup>5</sup>

<sup>1</sup> Porov. : Tretera, J.R.: Konfesní právo a církevní právo, Nakladatelství Jan Krigl, Praha 1997, s. 9

<sup>2</sup> V dnešnej dobe sa pojem cirkev používa a chápe vo viacerých významoch. Najčastejšie sa ním rozumie súhrn všetkých kresťanov (veriacich v Ježiša Krista), a teda nie len príslušníkov (členov) Katolíckej cirkvi, ale aj členov kresťanských spoločenstiev, ktoré sa od pôvodnej cirkvi v priebehu histórie oddelili. V protestantskej terminológii sa ujal na označenie jednotlivých cirkví výraz denominácia.

<sup>3</sup> Veľký sociologický slovník, I. diel, Univerzita Karlova, Vyd. Karolinum, Praha 1996, s. 146

<sup>4</sup> Geremešová, G.: Dejiny náboženstva a cirkví (Terminologické penzum), Fakulta humanitných a prírodných vied PU, Prešov, 1998

<sup>5</sup> Kráľová, L.: Sociálne inštitúcie (Politika, Náboženstvo, Rodina), 1. vyd., KM – Systém, s. r. o., Prešov 2007, s. 149

## 2. Pojem cirkev a náboženská spoločnosť v konfesnom práve

Pojmy „cirkev“ alebo „náboženská spoločnosť“ sú pojmami, ktoré sú v súčasnosti používajú bežne. Ich analýzou sa zaoberajú rôzne spoločenské vedy ako napr. sociológia, politológia, ale aj filozofia a predovšetkým teológia. Uvedené pojmy však nie sú len spoločensko-vednou kategóriou, ale majú aj právny rozmer. Cirkvi a náboženské spoločnosti totiž vstupujú do rôznych spoločenských vzťahov nemajúcich vždy len duchovný a náboženský charakter, ktorých právna regulácia je v súčasnosti nevyhnutná. Nato aby mohli byť cirkvi a náboženské spoločnosti účastníkmi právnych vzťahov, musí byť jasne definovaná ich pojmová stránka.

Právny poriadok Slovenskej republiky pri regulácii spoločenských vzťahov v oblasti viery a náboženstva používa na označenie subjektov, ktoré pôsobia v danej oblasti, dva pojmy: pojem „cirkev“ a pojem „náboženská spoločnosť“<sup>6</sup>. Rozdielnosť týchto pojmov spočíva výlučne v teologickej rovine (pozri vyššie), z právneho hľadiska sú oba pojmi rovnocenné (z hľadiska obsahu a rozsahu práv, ktoré im právny poriadok priznáva) a právne relevantnou je len skutočnosť, že príslušná náboženská organizácia má slobodnú možnosť sa rozhodnúť, či bude označovaná ako cirkev alebo náboženská spoločnosť. Akýkoľvek zásah zo strany štátu je kvôli garantovanej kolektívnej náboženskej slobode v tejto oblasti neprípustný. Súčasťou náboženskej slobody je aj právo každého spoločenstva rozhodnúť sa, akou formou bude označované.

Legálna definícia hore uvedených pojmov je obsiahnutá v zákone č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností (ďalej len zákon). Zákon definuje v § 4 ods. 1 cirkev alebo náboženskú spoločnosť ako „*dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii utvorenej podľa príslušnosti k náboženskej viere na základe vnútorných predpisov príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti*“.

Medzi pojmové znaky uvedenej definície môžeme zaradiť:

1. dobrovoľnosť združenia (členstva),
2. združenie osôb rovnakej náboženskej viery,
3. organizácia utvorená podľa príslušnosti k náboženskej viere,
4. vnútorné predpisy príslušnej cirkvi a náboženskej spoločnosti.

Ad. 1: Svojou podstatou je každá cirkev organizovanou skupinou (spoločenstvom), ktorá združuje svojich členov na duchovnej úrovni. Teda k základným znakom každej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti je potrebné priradiť aj otázky súvisiace s **členstvom** v tej ktorej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Spôsob nadobudnutia a straty členstva v tej ktorej cirkvi a náboženskej spoločnosti je spravidla obsiahnutý v jej vnútorných liturgických a právnych predpisoch.<sup>7</sup> Požiadavkou právneho poriadku je, aby členstvo bolo založené na

<sup>6</sup> Výraz náboženské spoločnosti sa ujal a preniesol do právnej úpravy pre tie spoločenstvá veriacich, ktoré nevyznávajú vieru v Ježiša Krista a ktoré z toho dôvodu odmietajú byť označované pojmom „cirkev“. Môžeme k nim zaradiť napr. spoločenstvá židovského, islamského alebo budhistického náboženstva. Pozri vyššie.

<sup>7</sup> Napr. členom Katolíckej cirkvi sa stáva každá osoba, ktorá podstúpi obrad krstu (jeho úprava je obsiahnutá v kánone 849-878 CIC a v príslušných liturgických predpisoch), ktorý je predpokladom pre účasť na živote cirkevného spoločenstva. Život v cirkevnom spoločenstve v sebe zahŕňa možnosť disponovať určitými výsadami

**dobrovoľnosti** a teda zakazuje sa nútené a nedobrovoľné (prípadne násilné) ovplyvňovanie k členstvu. Rovnako garantovaná je aj možnosť vzdania sa členstva, t. j. vystúpenia z príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.<sup>8</sup> V prípade, že by cirkev alebo náboženská spoločnosť žiadajúca o registráciu, prípadne už registrovaná, nerešpektovala túto zákonnú požiadavku dobrovoľnosti členstva, príslušný registrujúci orgán štátnej správy by bol povinný podľa § 20 zákona vykonať konanie o zrušení registrácie, prípadne podľa § 15 a 16 zákona požiadavku registrácie odmietnuť.

Domnievame sa, že s uvedeným princípom dobrovoľnosti členstva nie je v rozpore ani skutočnosť, že o členstve maloletých detí v príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti rozhodujú v zmysle § 3 zákona a § 30 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov rodičia (v rámci realizácie rodičovských práv) alebo iný zákonný zástupca. Normotvorca pri danej právnej úprave vychádza zo skutočnosti, že maloleté deti nie sú dostatočne rozumovo a vôľovo vyspelé, aby mohli právne relevantným spôsobom prejaviť svoju vôľu a túto vôľu za nich (podobne ako v iných, napr. majetkovoprávných veciach) prejavujú ich zákonní zástupcovia. Po dosiahnutí plnoletosti však musí byť zabezpečená možnosť slobodne sa rozhodnúť o ďalšom zotrvaní, prípadne opustení príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Ad. 2: Ďalším pojmovým znakom právnej definície cirkvi a náboženskej spoločnosti je skutočnosť, že musí **združovať osoby rovnakej náboženskej viery**. Pojem náboženská viera, ktorej slobodu garantuje aj Ústava Slovenskej republiky v čl. 24, nie je v právnom poriadku definovaná a skúmaním tohto pojmu sa zaoberajú rôzne spoločenské vedy. Sociológia charakterizuje vieru vo všeobecnosti ako presvedčenie, vnútornú subjektívnu istotu o pravde, správnosti alebo existencii niečoho. Spravidla spočíva v spoliehaní sa človeka na iného človeka, prípadne v pravdivosť alebo existenciu veci alebo skutočnosti v prípade, kde nie je okamžitá možnosť nadobudnutia istoty (o danom jave), zakladajúcej sa na poznaní a jej prípadnej verifikácii. Predmetom viery môžu byť rôzne skutočnosti (napr. osoba, spravodlivosť, osud, dobro, karty, horoskop a i.).

Jedným z druhov viery (nie jediným, ale typickým) je **náboženská viera**, resp. **náboženské vyznanie**<sup>9</sup>, ktoré môžeme chápať ako presvedčenie o zjavených pravdách, empirických náboženských faktoch alebo transcendentálnych skutočnostiach. Predmetom náboženskej viery sú empiricky dané náboženské fakty a fenomény.<sup>10</sup> Z teologického

---

(možnosť zúčastňovať sa duchovných obradov, právo prijímať duchovné dobrá (sviatosti), zastávať duchovné funkcie a služby, a i.) ale aj nutnosť dodržiavania cirkevných predpisov (CIC) a plnenie si predpísaných povinností, ktoré sú obsiahnuté v Božích a Cirkevných prikázaniach.

<sup>8</sup> Tieto oprávnenia garantuje aj Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v úplnom znení v čl. 24 ods. 1, podľa ktorého sloboda náboženského vyznania, ktorá sa zaručuje, zahŕňa v sebe aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru, ako aj možnosť byť bez náboženského vyznania.

<sup>9</sup> Právny poriadok používa tieto pojmy nejednotne. Kým Ústava SR v čl. 24 hovorí o slobode *náboženského vyznania a viery*, tak zákon č. 308/1991 Zb. v § 4 používa pojem *náboženská viera*. Z právneho hľadiska môžeme považovať tieto pojmy za synonymické.

<sup>10</sup> Medzi aspekty každého náboženstva zaraďujeme 1. teoretický aspekt (doktrínu), 2. praktický aspekt (kult, morálnosť) a 3. spoločenský aspekt (inštitucionálnosť). Degro, I.: Filozofia náboženstva /skriptum/, Teologická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku, Košice 2004, s. 12

hľadiska ňou rozumieme „presvedčenie o zjavených pravdách, súhlas s božskou pravdou za súčinnosti vôle a pôsobenia pomáhajúcej milosti“<sup>11</sup>. Náboženským vyznaním rozumieme aj aktívny alebo pasívny vzťah k určitému náboženstvu ako všeobecnej teórii a výkladu sveta podávaného určitou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou.<sup>12</sup>

Z právneho hľadiska je v tomto prípade rozhodujúce, že pre naplnenie druhého definičného znaku cirkvi a náboženskej spoločnosti zákon nepovažuje za postačujúcu samotnú skutočnosť „viery“ vo všeobecnosti, ale výslovne požaduje existenciu „náboženskej viery“, ktorá ako bolo vyššie uvedené, je obsahovo užším pojmom a je bezprostredne spojená s existenciou a činnosťou cirkví a náboženských spoločností pôsobiacich v spoločnosti. Zákon navyše požaduje, aby cirkev a náboženská spoločnosť združovala osoby s rovnakou náboženskou vierou.

Ad. 3: Tretí pojmový znak cirkvi a náboženskej spoločnosti hovorí o určitom **organizačnom**, resp. **inštitucionálnom rámci**. Jednotlivé fyzické osoby – „veriaci“<sup>13</sup>, ktorých spája vyznávanie spoločnej náboženskej viery, spoločne vytvárajú na základe realizácie združovacieho práva upraveného v zákone č. 308/1991 Zb. korporáciu špecifickej duchovnej a náboženskej povahy. Takéto korporácie duchovnej povahy vznikajú (z právneho hľadiska) v procese registrácie, dôsledkom ktorého je získanie právnej subjektivity v podobe registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti (pozri nižšie). Keďže cirkvi a náboženské spoločnosti sú organizácie utvorené podľa príslušnosti k náboženskej viere a každého kto vyznáva náboženskú vieru zákon v § 1 ods. 4 pomenúva „veriacim“, môžeme implicitne chápať cirkvi a náboženské spoločnosti ako organizácie združujúce veriacich, resp. organizácie, ktorých poslaním je združovať veriacich, a to veriacich rovnakej náboženskej viery. Táto skutočnosť je rozhodujúca v procese registrácie, kedy registrujúci orgán musí preskúmať, či „cirkev alebo náboženská spoločnosť“ žiadajúca o registráciu, má za svoj cieľ stanovenú úlohu združovať veriacich, a to konkrétne veriacich rovnakej náboženskej viery alebo jej cieľom je plnenie a dosiahnutie iných úloh (napr. združovať neveriacich, realizovať korporatívnu podnikateľskú činnosť, nekalým spôsobom získať daňové a iné výhody a pod.). V uvedenom druhom prípade by bol registrujúci orgán povinný registráciu podľa § 16 ods. 2 zákona odmietnuť.

Ad. 4: Právny poriadok pri regulácii konfesnoprávných vzťahov výslovne počíta s existenciou aktov („predpisov“), ktoré sú výsledkom autonómnej normotvorby príslušnej cirkvi a náboženskej spoločnosti a nazýva ich komplexným názvom **vnútorné predpisy** príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Z pohľadu jednotlivých cirkví a náboženských spoločností sa jedná o rôzne normy majúce morálny, liturgický (kultový) alebo aj právny charakter. Ich obsahom je spravidla regulácia vnútornej organizácie cirkvi

<sup>11</sup> Moravčíková, M.: Sú ženy na Slovensku religióznejšie ako muži? In: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví 1998, UVŠC Bratislava 1999, s. 121

<sup>12</sup> Porov.: Moravčíková, M.: Štát a cirkev v Slovenskej republike, In: Štát a cirkev v postsocialistickej Európe, Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava 2003, s. 118

<sup>13</sup> Zákon pomenúva každého, kto vyznáva náboženskú vieru pojmom „veriaci“. Pozri § 1 ods. 4 zákona č. 308/1991 Zb. v znení neskorších predpisov.

a náboženskej spoločnosti, postavenie, práva a povinnosti vedenia a jednotlivých členov (veriacich), formy a spôsoby duchovenskej činnosti vrátane výkonu liturgických obradov, výchova a vzdelávanie členov, uzatváranie manželstva a pod<sup>14</sup>. Z právneho hľadiska je však rozhodujúcou len otázka ich postavenia v systéme prameňov slovenského práva, resp. ich vzťahu k recentným prameňom práva v SR. V súčasnosti vnútorné predpisy cirkví a náboženských spoločností nemajú postavenie *prameňov práva* SR.<sup>15</sup> Nie sú ani typickými *vnútornými predpismi* uplatňovanými predovšetkým v oblasti verejnej správy, pri ktorých vydávaní sa uplatňuje princíp hierarchie v systéme verejnej správy, právnym titulom pre ich vydávanie je len subordinačný vzťah vydávateľa predpisu a jeho adresáta a zaväzujú len podriadené organizačné jednotky alebo podriadených zamestnancov. Skôr ich môžeme charakterizovať ako *štatutárne predpisy* vydávané v rámci autonómnej normotvorby príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Rovnako aj zákon v § 13 hovorí v rámci požiadaviek na registráciu o tzv. **základnom dokumente** zakladanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorý potom nazýva štatútom, poriadkom, stanovami a umožňuje ho pomenovať aj iným názvom. Jeho obsahom musí byť názov a sídlo ústredia cirkvi alebo náboženskej spoločnosti; orgány a útvary, spôsob ich ustanovenia a oprávnenia; spôsob ustanovenia osôb vykonávajúcich duchovenskú činnosť a ich odvolávanie; základné články viery; zásady hospodárenia, včítane spôsobu určenia likvidátora pre prípad majetkového vyporiadania pri zániku cirkvi alebo náboženskej spoločnosti; spôsob schvaľovania základného dokumentu a jeho zmien; útvary, ktoré majú právnu subjektivitu a v akom rozsahu a kto je oprávnený v ich mene konať a práva a povinnosti členov hlásiacich sa k cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Dôležitou zákonnou požiadavkou vo vzťahu k základnému dokumentu je to, aby nebol v rozpore s právnym poriadkom SR. Ak by takýto rozpor nastal, príslušná cirkev alebo náboženská spoločnosť (registrovaná, prípadne žiadajúca o registráciu) by bola povinná uviesť svoj základný dokument do súladu s právom SR, inak by sa vystavila riziku odmietnutia registrácie, resp. začatia konania o zrušení registrácie.

---

<sup>14</sup> Najvýznamnejším príkladom vnútorných predpisov cirkvi je cirkevné právo Katolíckej cirkvi, ktoré nazývame **kánonické právo** (katolícke cirkevné právo). Kánonické právo sa vzťahuje a zaväzuje výlučne členov Katolíckej cirkvi. Označuje sa ním v objektívnom zmysle súhrn noriem vydaných a oficiálne vyhlásených Katolíckou cirkvou, resp. jej kompetentnou autoritou, upravujúcich vnútorné vzťahy Katolíckej cirkvi, jej inštitúcie a činnosť, a ktoré napomáhajú dosiahnutie nadprirodzeného cieľa všetkých členov Katolíckej cirkvi (*Nemec, M.: Základy kánonického práva*, Iura Edition, Bratislava 2001, s. 7.) Kánonické právo má na rozdiel od normatív iných cirkví a náboženských spoločností dvojaké postavenie, resp. povahu. Buď ho chápeme ako „cudzí“ právny poriadok Svätej stolice alebo štátu Vatikán (obe so samostatnou medzinárodnoprávnou subjektivitou) alebo ako formu „vnútorných predpisov“ Katolíckej cirkvi, registrovanej a pôsobiacej v Slovenskej republike. Kým prvý aspekt sa prejavuje pri podpísovaní medzinárodných zmlúv medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou, tak jeho druhá povaha vystupuje do popredia pri registrácii a následnej činnosti Katolíckej cirkvi na Slovensku. Rozdielnosť v ich chápaní sa však prejaví o. i. aj v požiadavke súladnosti kánonického práva s právnymi normami SR. Jedine v druhom prípade sa vyžaduje, aby boli normy kánonického práva v súlade s právnymi normami SR. Dôležitým faktom je to, že tieto samostatné povahy kánonického práva sú navzájom nezameniteľné a je potrebné ich striktné oddeľovať.

<sup>15</sup> Pozri zákon č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov v znení neskorších predpisov.

Ako problematickou a nejednoznačnou sa môže javiť otázka súvisiaca s pojmovými znakmi právnej definície cirkvi a náboženskej spoločnosti, a to, či sú z hľadiska právneho poriadku Slovenskej republiky cirkvami a náboženskými spoločnosťami len cirkvi a náboženské spoločnosti **registrované** podľa zákona č. 308/1991 Zb. Domnievame sa, že hoci z dikcie § 4 ods. 1 zákona *expressis verbis* nevyplýva, že cirkvami a náboženskými spoločnosťami sú len tie registrované subjekty (absentuje ako pojmový znak definície požiadavka registrácie), môžeme túto skutočnosť implicitne vyvodiť z § 4 ods. 4. zákona, podľa ktorého štát uznáva len tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované. Z uvedeného potom vyplýva, že cirkvami a náboženskými spoločnosťami v právnom zmysle (nie v sociologickom alebo teologickom) sú len registrované cirkvi a náboženské spoločnosti; inak povedané, že štát priznáva status cirkvi alebo náboženskej spoločnosti ako špecifickej právnickej osoby a z neho vyplývajúce zvýhodnenia (pozri ďalej) len cirkvám a náboženským spoločnostiam registrovaným podľa zákona č. 308/1991 Zb. V súčasnosti žiadny iný právny predpis v SR registráciu cirkví a náboženských spoločností neupravuje.

Všetky uvedené pojmové znaky však nemôžeme chápať len v rovine teoretického vymedzenia príslušného subjektu, ale majú aj dôležitý právno-aplikačný význam. Príslušný registrujúci orgán musí totiž pri registračnom konaní prihliadať okrem zákonných podmienok registrácie uvedených v § 10 a nasl. zákona aj nato, či cirkev alebo náboženská spoločnosť žiadajúca o registráciu, prípadne už registrovaná, spĺňa uvedené definičné znaky. V opačnom prípade by musel registrujúci orgán požiadavku registrácie podľa § 16 ods. 2 zákona odmietnuť, resp. začať konanie o zrušení registrácie podľa § 20 ods. 1 zákona.

### **3. Právna subjektivita cirkví a náboženských spoločností**

Právna existencia cirkví a náboženských spoločností ako samostatného subjektu práva sa viaže na rozhodnutie príslušného orgánu o registrácii (akt registrácie). Štát uznáva len tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované (§ 4 ods. 4 zákona). Inými slovami, štát priznáva status cirkvi resp. náboženskej spoločnosti podľa svojho právneho poriadku len tej inštitúcii, ktorá bola zaregistrovaná na príslušnom orgáne verejnej správy<sup>16</sup>. Týmto administratívnym aktom štát akceptuje určitú spoločnosť ako cirkev alebo náboženskú spoločnosť a odlišuje ju od iných subjektov súkromného práva, ktorých činnosť je zameraná prevažne na podnikanie (napr. obchodné spoločnosti), prípadne na plnenie verejnoprospešného účelu (napr. nadácie, neziskové organizácie) alebo iného účelu (občianske združenia)<sup>17</sup>.

Postavenie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike, predovšetkým charakter ich právneho statusu, najrelevantnejšie vyvodíme a určíme, ak budeme skúmať charakter práv a oprávnení, ktoré im zveruje a následne garantuje celý právny poriadok

<sup>16</sup> V súčasnosti plní úlohu registrujúceho orgánu Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre cirkvi a náboženské spoločnosti (pozri § 10 ods. 1 zákona).

<sup>17</sup> Bližšie pozri: Gyuri, R.: Realizácia štátnej správy cirkví a náboženských spoločností v podmienkach Slovenskej republiky. In: Pocta profesorovi Gašparovi. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pri príležitosti životného jubilea prof. Michala Gašpara, UPJŠ, Košice 2008, s. 281

Slovenskej republiky (teda nie len zákon č. 308/1991 Zb., ale aj ďalšie súvisiace predpisy). Na základe súčasnej platnej právnej úpravy môžeme hovoriť o postavení cirkví a náboženských spoločností v troch rovinách:

1. ako o združení fyzických osôb, ktoré vyznávajú rovnakú náboženskú vieru za účelom jej slobodného prejavu,
2. ako právnické osoby súkromného práva, registrované podľa zákona, ktoré môžu prihlasovať k evidencii i svoje orgány a inštitúcie zriadené podľa svojich vnútorných predpisov,
3. ako o nositeľoch určitých osobitných oprávnení verejnoprávneho charakteru (napr. právo konať obrady, pri ktorých sa uzatvára manželstvo).<sup>18</sup>

Pokiaľ je „predmetom činnosti“ cirkví a náboženských spoločností vyznávanie náboženskej viery, ide o zduženie fyzických osôb bez právnej subjektivity. Ak cirkvi vystupujú ako vlastníci, veritelia, dlžníci či jednoducho zmluvná strana, majú povahu právnickej osoby súkromného práva. Problematické však môže byť určenie ich právneho postavenia v prípadoch, keď vystupujú ako nositelia „osobitných práv“. V týchto prípadoch totiž nie je úplne jasné, či vystupujú ako právnické osoby súkromného práva, ktoré sú štátom poverené vykonávať určité oprávnenia, alebo ako právnické osoby verejného práva, ktorým dané oprávnenia patria.<sup>19</sup>

Pre účely **súkromnoprávnej úpravy** a pre možnosť vstupovať do súkromnoprávnych vzťahov štát garantuje cirkvám a náboženským spoločnostiam súkromnoprávnu subjektivitu, keď v § 4 ods. 3 zákona hovorí: „Cirkvi a náboženské spoločnosti podľa tohto zákona sú *právnické osoby*. Môžu sa vzájomne združovať, utvárať komunity, rehole, spoločnosti a obdobné spoločenstvá.“<sup>20</sup> Táto súkromnoprávna subjektivita však nie je cirkvám a náboženským spoločnostiam udelená kvôli možnosti spoločného vyznávania náboženskej viery (kedy nie je teoreticky potrebné vytvárať osobitný právny subjekt), ale skôr pre možnosť realizovania ďalších oprávnení, napr. byť účastníkom súkromnoprávnych majetkových vzťahov (napr. nadobúdať vlastnícke práva k hnutelným a nehnuteľným veciam), pracovnoprávnych vzťahov, pôsobiť v oblasti výchovy a vzdelávania, vykonávať pastoračnú starostlivosť vo verejnoprávnych inštitúciách (v ozbrojených silách a zboroch, v ústavoch na výkon väzby a trestu odňatia slobody, v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach) a iné, kedy je požiadavka právnej subjektivity v podobe právnickej osoby nevyhnutná.

Cirkvi a náboženské spoločnosti však popri súkromnoprávnych vzťahoch pôsobia aj v oblasti **verejného práva**. Na tomto mieste sa však vytvára otázka, aké postavenie v týchto verejnoprávnych vzťahoch zastávajú. Rozhodujúcou skutočnosťou pre určenie ich verejnoprávneho postavenia nie je to, či cirkvi a náboženské spoločnosti vystupujú ako

---

<sup>18</sup> Stuna, S., Švestka, J.: Několik úvah nad postavením cirkví a náboženských spoločností v českém právním řádu. Právní rozhledy, 2001, č. 12, s. 576

<sup>19</sup> Tamtiež, s. 576

<sup>20</sup> § 4 ods. 3 zákona č. 308/1991 Zb.



účastníci verejnoprávnych vzťahov, ale či disponujú pri svojej činnosti verejnou mocou, resp. či vykonávajú právomoc a pôsobnosť subjektu alebo orgánu verejnej moci. Cirkvi a náboženské spoločnosti v súčasnosti pôsobia v rôznych oblastiach verejnoprávnych vzťahov, napr. v školstve, v ozbrojených silách a zboroch, v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach a pod. Aj ich finančné a hospodárske zabezpečenie má z veľkej časti verejnoprávny charakter.<sup>21</sup> No v žiadnej z uvedených oblastí nemajú cirkvi a náboženské spoločnosti postavenie subjektu vykonávajúceho verejnú moc, ale pôsobia ako subjekty so súkromnoprávnou subjektivitou. Iná situácia (pre postavenie cirkví a náboženských spoločností) však nastáva, ak je v právnom poriadku zabezpečená možnosť uzatvárať manželstvo pred orgánom registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti<sup>22</sup> (tzv. štátny cirkevný sobáš). Štát zveruje v takomto prípade registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam dôležitú úlohu v oblasti verejného práva, keď umožňuje ich členom uzatvárať manželstvo pred orgánom cirkvi alebo náboženskej spoločnosti s právnymi účinkami pre celý právny poriadok (t. j. nie len s cirkevnoprávnymi účinkami). Štát v tomto prípade deleguje výkon verejnej moci poverenému duchovnému príslušnej registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorý pri výkone tejto úlohy už nevystupuje výlučne len ako predstaviteľ cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ale ako vykonávateľ verejnej moci. Toto tvrdenie odôvodňujeme tým, že mať „postavenie orgánu, pred ktorým sa uzatvára manželstvo“ je delegovaným výkonom verejnej správy ako osobitnej realizácie výkonnej moci a je v určitom zmysle analogické k postaveniu matričného orgánu pri uzatváraní manželstva civilnou formou.

Keďže sa registrované cirkvi a náboženské spoločnosti na Slovensku pri výkone svojej činnosti podieľajú na výkone a realizácii verejnej moci (práve vyššie uvedeným spôsobom), nemôžeme jednoznačne na adresu ich právneho postavenia tvrdiť, že majú výlučne súkromnoprávnu subjektivitu (aj napriek tomu, že právny poriadok priamo neupravuje ich verejnoprávny charakter). Pri analýze ich právnej subjektivity môžeme dospieť k dvojakému záveru:

1. registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú *subjekty súkromného práva*, ktorým ale zákon zveril výkon verejnej moci v oblasti verejnej správy (konkrétne byť v postavení orgánu, pred ktorým sa uzatvára manželstvo; pozri vyššie) alebo
2. registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú *verejnoprávne korporácie* osobitnej povahy s duchovným, resp. náboženským základom, disponujúce verejnou mocou<sup>23</sup>.

<sup>21</sup> Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú v súčasnosti financované zo štátneho rozpočtu; napr. štát priamymi dotáciami financuje v rámci schváleného rozpočtu platy duchovných cirkví v plnej výške. Čepliková, M., Vernarský, M.: Postavenie cirkví a náboženských spoločností vo vybraných odvetviach právneho poriadku Slovenskej republiky. In: Tvorba noriem partikulárneho práva cirkvi sui iuris. Vedecká konferencia. Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach, Košice 2007, s. 331

<sup>22</sup> Pozri § 5 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov.

<sup>23</sup> Tento názor zastáva väčšina teoretikov pôsobiacich v tejto oblasti, napr.: Juran, J.: Súčasný vzťah štátu a cirkví v Slovenskej republike. In: Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkví, Bratislava 1998, s. 117; Nemeč, M.: Právne postavenie a činnosť cirkví v Slovenskej republike. In: Revue cirkevného práva, 5, 3/96, s. 15;

Keďže právny poriadok jednoznačne neupravuje verejnoprávny charakter registrovaných cirkví a náboženských spoločností a explicitne neustanovuje ich postavenie ako verejnoprávnych korporácií, je potrebné skúmať, či registrované cirkvi a náboženské spoločnosti naplňajú znaky verejnoprávnych korporácií, ktoré stanovila právna veda<sup>24</sup>. S istotou možno tvrdiť, že registrované cirkvi a náboženské spoločnosti sú právnické osoby, v obmedzenom rozsahu disponujú delegovanou verejnou mocou a samostatne plnia časť verejných úloh, sú budované na členskom princípe a sú relatívne nezávislé od štátu<sup>25</sup>. Na rozdiel od verejnoprávnych korporácií, ktoré sú spravidla založené *zákonom* (ako „výsledok vôle zákonodarcu“), sú registrované cirkvi a náboženské spoločnosti založené *na základe zákona* (konkrétne zákona č. 308/1991 Zb.) v procese registrácie (z vôle súkromných fyzických osôb – veriacich). Aj napriek uvedenej skutočnosti však registrované cirkvi a náboženské spoločnosti naplňajú väčšiu časť pojmových znakov verejnoprávnych korporácií a sú svojou povahou bližšie verejnoprávny subjektom, než len bežným subjektom súkromného práva.

### Resumé

Právny poriadok Slovenskej republiky pri regulácii spoločenských vzťahov v oblasti viery a náboženstva používa na označenie subjektov, ktoré pôsobia v danej oblasti, dva pojmy: pojem „cirkev“ a pojem „náboženská spoločnosť“. Rozdielnosť týchto pojmov spočíva výlučne v teologickej rovine, z právneho hľadiska sú oba pojmi rovnocenné a majú spoločnú legálnu definíciu. Z hľadiska právnej subjektivity disponujú cirkvi a náboženské spoločnosti súkromnoprávnou a verejnoprávnou subjektivitou. Kým súkromnoprávnou subjektivitou realizujú predovšetkým v súkromnoprávných majetkových vzťahoch, tak ich verejnoprávna subjektivita sa prejavuje v „postavení orgánu, pred ktorým sa uzatvára manželstvo“, kedy realizujú delegovanú verejnú moc.

---

Čeplíková, M.: Štát, cirkvi a právo na Slovensku (História a súčasnosť), UPJŠ, Košice 2005, s. 89; Tretera, J.R.: Štát a cirkvi v Českej republike, Kostelní Výdrží, 2002 a iní.

<sup>24</sup> D. Hendrych uvádza ako základné znaky verejnoprávnej korporácie: uplatnenie členského princípu v organizácii; postavenie právnickej osoby; jej založenie zákonom alebo na základe zákona; disponovanie mocenskou právomocou; relatívna nezávislosť od štátu, pričom však v určitom rozsahu podlieha dozoru štátu. Hendrych, D. a kol.: Správni právo. Obecná časť. 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2006, s.105 a 106

<sup>25</sup> Nezávislosť cirkví a náboženských spoločností je garantovaná priamo v Ústave SR v čl. 24 ods. 3. Špecifikom tejto ústavnoprávnej garancie vnútornej autonómie je zaistenie korporatívnych práv cirkví a náboženských spoločností, nie bezprostredne individuálnych ľudských a občianskych práv. Příbyl, S.: Konfesněprávní studie, Nakladatelství Luboš Marek, Brno 2007, s. 69